

գլուխը գտնուում է ազատելու հնարը . փաթաթուում է թուրք կնոջ չարշաւի մէջ և ծլկում հարուստ Աղ. Թայիրեանի տու- նը, ուր այդ օրը կար մեծ ճաշկերոյթ : Համբարները Շերմազանեանցին չգտնե- լով իր տանը, դիմում են Թայիրեանի բը- նակարանը : Սարգիս եպիս. Զալալեանը, որ հիւր էր եկել, դուրս գալով՝ համոզում է և հանգստացնում ժողովրդին, թէ Գա- լուստն իրենց մօտ չէ : Շուտով կառավա- րութեան զօրքը դիրքեր է գրաւում փո- ղոցներում : Հարիւրաւոր զինւորներ, հրա- ցանները ձեռքերին, շղթայ են կապում կամրջի բերանի փողոցի լայնութեամբ, իսկ թնդանօթածիգ զինւորները թնդանօթ- ների բերանները դէպի Հաւլաբար դարձը- րած և վառ պատրոյգները ձեռքերին, պա- տրաստ կանգնում են գրոհի : Բայց մինչեւ զօրքի կենտրոնանալը, ապստամբները կուր գետի ձախ ափով իջնում են կու- կիու կամուրջը և Նիկօլաեակայա փողո- ցում աւերում Գալուստի կուսակից եւ հարկահաւաք՝ Բաշթօյուքովի տունը եւ իրեն էլ սպանում : Այնուհետեւ նորից վե- րադառնում են Մեծ-Ծուռ փողոցը, պատ- կառանօք ճանապարհ տալիս Շերմազա- նեանցի կնոջը, աղջկան, ծառաներին, աղախիններին և « թափում իրենց սրտի մաղձը Շերմազանեանցի սեփականութեան վրայ » : Կէս ժամայ ընթացքում, առանց քլունքների, ձեռքերով քարուքանդ անում տան վերնայարկը եւ ամբողջ սեփակա- նութիւնը :

— « Կնոջ պատւին նախանձախնդիր համ- քարը, — գրում է Պոզեանը, — պատկառա- նօք ճանապարհ տեց քաղաքագլխի ընտանի- քին, մէկ մէկ՝ կնոջն, աղջկանը, տնկէցներին, ծառայ և աղախիններին և տանը պատսպա- րած բոլոր իրաւորներին և օտարներին նա- խապէս միջոց տեց հեռանալու, ապա՝ թէ թափեց իւր սրտի մաղձը Շերմազանեանի սեփականութեան վրայ :

Մի հատ ասեղ, կոպէկի արժէք ունեցող մի չնչին իւր չվերցրեց, չիւրացրեց համբարը, բայց և չը թողեց ոչինչ, որ չոչնչացրեց :

Մահուան պատժով սպառնալիք էր կար- դացւած ամբոխի այն ցած ու անպատիւ շա- հասէր անդամին, որ կը յանդգնէր մի բան գողելու : Նրանք եկել էին ո՛չ աւար տալու, այլ աւերելու, քանդելու և ոչնչացնելու... Վճռւած էր՝ Գալուստին սպանելուց յետոյ՝ ոչ մի ծղօտի չդիպէլ... Մըջիւնի քարաւան- ների նման յարձակում են գործում նրանք և չի տեսում կէս ժամ, տան վերնայարկը աւերում է : Պարսկաստանից բերած թան- կագին գորգեր, տան բոլոր իրեղէնները, կահ- կարասիք, անկողին, կանացի զարդեր ծւիկ- ծւիկ ծաւառում են, բախն ու փողոցը փա- լասներով լցւում է » :

Աւերում են և ոչնչանում ոչ միայն պատմական թատրոնը, այլ և Շերմազա- նեանցի հարուստ մատենադարանի 1000-ից աւելի հազագիւտ մագաղաթէ ձեռագիր- ները և թանկարժէք հնութիւնները :

Ապստամբութիւնը ճնշում է ժանդարմ- ների շէֆ գեներալ Մինկվիցը : Յրւում են համբարները : Յրւում են զօրքերը և բաց- ւում խանութները : Բարձրանում է խա- դադութեան դրօշը : Շուտով տանից դուրս է գալիս Շերմազանեանցը և ազատ շըր- ջում :

Թէ այնուհետեւ Շերմազանեանցը հա- սարակական-գրական ի՞նչ գործունէութիւն ցոյց տալիս, չկան ստոյգ տեւալներ : Յայտ- նի է միայն նրա կեանքի վերջին թւականը — 1883 :

Ռուսաստանի Օրեօլ նահանգի գիւղերից մէկի եկեղեցու բակում կայ լըւած և մո- ռացւած մի տապանաքար : Ահա այդ քարի ներքոյ է հանգչում 30-ական թւական- ների կուլտուրական, լուսաւոր և թատրո- նական ամենաակտիւ գործիչ Գալուստ Շերմազանեանցը :

(Շարունակելի)

ԱՐԱՄ ԵՐԵՄԵԱՆ

ՈՒՂՂԵԼԻՔ ՆՈՅ. — ԳԵԿՏ. ԹՈՒԻՆ ՄԷՋ

Էջ 544, Բ սիւն, տող 23, կարդա՝ դերասան-դերասանուհիների. — 545, Ա. սիւն տող 9, խոշոր բաց է. — Անդ, Բ սիւն, տ. 11, ի՞նչ ուղիով. — Անդ, տ. 13-14, հետեւեալ բաժիններով. — 550, Բ սիւն, տ. 28, ընդգծած տեսակէտը :

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱԴԱՄԵԱՆԻ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍԸ

ԱՆՑԵԱԼ գեկտեմբերի կէսերուն փակ- ուեցաւ նկարիչ Ադամեանի անձնական ցուցահանդէսը Փարիզի մէջ : Առաջինը չէր այդ միջազգային համբաւի տէր նը- կարիչին համար : Նա շատ անգամներ ա- կարիչին համար : Նա շատ անգամներ մէջ ռանձին կամ փարիզեան սրահներու մէջ սարքած է ցուցահանդէսներ, մասնակից ընելու համար իր ստեղծագործութիւննե- րուն գեղարուեստասէր հասարակութիւնը :

Բաւական էր Ադամեանի անունը բազ- մաթիւ արուեստասէրներ քաշելու համար : Օտարներ էին անոնք, գրեթէ առանց բա- ցառութեան, գնողներ և հիացողներ որ կու գային իրական արուեստն ըմբռնե- լու. պէտք է ցաւով մատնանշել որ ոչ մէկ հայ, կամ հայկական թերթ զբաղե- ցաւ պատուաւոր տեղ տալու այս որբան միջազգային նոյնքան և ազգին տաղան- դաւոր զաւակին գործերուն : Մենք զբաղած ենք քաղաքական հարցերով և եղբայրա- սպան կռիւներով : Սակայն հակառակ Ա- դամեանի չափազանց համեստ նկարագրին, ինչ որ իրական արուեստագէտի մը դժբախտ յատկութիւնն է, արժէքն ու արժանիքը իրենց ճամբան կը բանան հեղեղի մը պէս ամէն խոչընդոտներու մէջէն :

Ոչ ոք, անշուշտ, այդ ցուցահանդէսն այցելած էր քննադատելու դիտաւորու- թեամբ. Ադամեան այն մեծութիւններէն է որոնք միայն կը գնահատուին :

Նա ինքնուրոյն արուեստ ունի, որմէ անդին կը բացուի մեծ և արեւմուտքցիին անձանօթ հորիզոն մը խորհրդապաշտու- թեան, մոգութեան, սարսափի և գեղեցիկ թեան, որոնք կը կազմեն պատկե- րակները, որոնք կը կազմեն պատկե- րահանին հոգեկան և մարմնական խան- ձարուրքը : Վստիօրը իրեն կեանք տուեր է, վէճեմտիլը արուեստ, երկու քաղաքներ

որոնք անշուշտ մեծ բախտաւորութիւն են արուեստագէտի համար :

Պէտք է ճանչնալ հեղինակը՝ հասկնա- լու համար այն ներքին զօղը որ կայ իր և պատկերներուն մէջ : Եւ ամէն մարդ իր պատմութիւնն ունի :

Ադամեանի կեանքը իր արտաքինով քիչ թէ շատ նման է մեր հայերու պատմու- թեան : Կ. Պոլսէն փոքր հասակին կու գայ Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարան, հոն ուսումներն աւարտելով՝ դաստիարակներէն կը դուրս տեղոյն նկարչութեան Acca- demia-ն մասնաւոր թոշակով, ուզելով գնահատել անոր արտակարգ ընդունակու- թիւնը նկարչութեան մասին : Կ'աշակերտի նոյն ժամանակի համբաւաւոր նկարիչ Pa- oletti-ին (որուն նկարներէն քանի մը հատ կը պահուին Ս. Ղազարու մէջ) եւ Tagliapietra-ին : Արուեստն առած լի յոյսերով և երիտասարդական զարուննե- րով կը դառնայ Կ. Պոլիս, համիտեան շրջանին : Բարեկամներու շնորհիւ կը յա- ջողի մտնել սուլթանական շրջանակին մէջ իբրեւ արքունի նկարիչ : Շուրջ երկու տարի կը հանդուրժէ այն լի դաւադրութիւններով, սպանութիւններով և լրտեսներով նեխած հեղձուցիչ մթնոլորտին : Արեւ պէտք էր, ազատութիւն պէտք էր : Կեանքը բոլորու- վին աննպաստ էր հաստատուն արուեստի մը համար, ոչինչ կրնար ծնիլ այդ մութ հորիզոնէն, և Ադամեան ոչ մէկ նշանա- կելի գործ կը կատարէ :

Երբ 1896ի հայկական կոտորածներու սարսափը մահացու սուրի պէս կախուած էր Պոլսահայ համայնքին գլխուն, ար- ուեստագէտին նուրբ և զգայուն հոգին գրեթէ բարոյապէս սպաննուած էր, մա- նաւանդ ինքը որ քիչ թէ շատ տեղեակ

ԲԱՋՄ. ՓԵՏՐՈՒՄ-ՄԱՐՏ 1934

լոյսը, օրուան ամէն մէկ վայրկեանին . իր աշխատանոցը բաց կապոյտին տակ է, հոն ուր ծովը կը հաղորդուի երկնքին հետ, և հոն միայն մարդ կը զգայ տիեզերքի անհունութիւնը : Ինքը լիացած է այդ կեանքով, նոյնացած է բնութեան հետ և լոյսի հրեղէն թեւերով իւր հզօր երեւա-կայութիւնը կը վերացնէ, կը հոգիացնէ թանձր նիւթը իր անսեթեւեթ և խորունկ վիճակին մէջ : Անոր ծովափնորուն վրայ դուր չէք տեսներ չարաճճի աղմուկներով բազմութիւններ, ուժեղ գոյներով ասուեակ-ներ և անոնց մէջ արեւայեղց ու լուսաթափանց մարմիններ : Գոյներու ամենէն նուրբ խառնուրդը կը գործածէ, թեթեւ դեղինի, վարդագոյնի, լոյսի բազազրութիւն մը տիրական է գրեթէ բոլոր նկարներուն մէջ . և այս քանի մը գոյներով նա քեզի կը ներկայացնէ ծովափը բազմազանայլա-կերպութիւններով :

Տօթածամ յետ միջօրէի (մասնակի) - Կ. Աղամեան

Աղամեան՝ մասը ամբողջութեան տեղ առնելով մէկ երկու դէմքերով կը ներկա-յացնէ նաեւ ծովեզերքի կեանքը . այն ՅՈՒՋՈՒՈՂ ՄՈՎԸ ուր աղջնակը կը ցոլա-նայ տաք ու խոնաւ գոյներու մէջ . իր շնորհալի փափկութեամբ, պատահական ներկայացուցիչն է հազարաւոր աղջնակ-ներու, որոնց դոյլն ու թին ծովեզերքի միակ հաճելի խաղակիցներն են : Ինչպէս սա ՏՕԹԱԺԱՄԸ ՅԵՏ ՄԻՋՕՐԷԻ մանկական շնորհն ու մայրական գորովը լոյսի եւ կեանքի թարմ քնարերգութիւն մ'է բո-լոր բաղնեւորներու համար : Գրեթէ ամէն ծովափնայ նկարի մէջ ընդարձակութիւ-նը սահմանաւորող դէմք մը կը ցուցա-դրուի որուն դիրքը կամ կեցուածքը կը նոյնանայ նկարչին հոգեբանական վայր-

կենին հետ, կերպով մը նիւթականացնելով անշօշափելի, աներեւոյթ յուզումը որ կը զգայ բնութեան հանդէպ : Այդ նոյն ըզ-գացումը մեզի ալ դիւրաւ կը հաղորդուի և նկարիչ, զիտող և նկար կը լուծուին բնութեան մէջ :

Լոյսի և ծովափի պաշտամունքը հեղի-նակն ստացած է իր ծննդավայրէն և Վե-նետիկէն . մարդու մանկութիւնը այնպիսի ծածուկ և զօրաւոր ուժ մը կը զնէ մեր մէջ, որ ուշ կամ կանուխ կը յայտնուի ժառանգական հիւանդութեան մը պէս . տարիներ վերջ կը սիրենք, կ'օրինա-կենք ինչ որ տղա-յութեան տեսած և սիրած ենք . այդ ազդեցութեան տակ կ'անցնի մեր կեան-քը, այսպէս տղա-յութեան և հասու-նութեան սէրերը կու գան և իրարու կը հանդիպին . կեանքը կեանքին կրկնու-թիւնն է :

Աղամեան նախա-սիրութիւն կը ցու-ցնէ թիւէփոլոյի դը-պրոցին՝ գոյներու շարքին մէջ, ինչպէս դեղինի և վարդա-գոյնի ստէպ գործածութիւնը մեղմ աս-տիճաններով . Փառլէթթի՝ իր ուսուցիչն ալ այդպէս էր, բայց աւելի դասական ուղղութեամբ :

Շատ քիչ անգամներ, շեղելով իր ծով-ափներէն, նկարած է նաեւ տաք երկիր-ներու ժողովրդական կեանքէն, ԹՈՒՂՈՒՆԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՅԸ, ՆԻՍԻ ԶԿՆԱՐԱՆԸ և այլ բնակարաններ, որոնց մէջ գոյներու այն-պիսի եռուզեռ մը կայ, որ կեանքին հետ կը մրցի, բնականութիւնը ներկերու բարդ ի բարդ դէզին տակ կարծես կը ջանայ իրականութենէն գերազանցել :

Աղամեանի նկարները, ընդհանուր գծով, ըլլայ բոցավառ լոյսի տակ, ըլլայ և մեղմ

շողերու մէջ, նախ իսոր ազդեցութիւն մը կ'ընեն, հուսկ հաճելի մոգութեամբ կը լեցնեն զիտողին հոգին . երբ մարդ բաժ-նուի անոնցմէ, քաղցը եւ բարեբար բան մը կը մնայ մէջը, անբաժան, անշօշափելի և իրական, որ չես գիտեր ինչ է և որ սակայն հոգեկան այնպիսի երջանկութիւն մը կու տայ որ կ'եղբայրանաս իրերուն, կ'ուզես փարլ աւազին, ջուրին ու քարին և սիրտդ բանալ գորովագութ բնութեան :

Առանց յարգելի պատկերահանին հա-մեստութիւնը վիրաւորելու՝ պէտք է խոս-տովանիլ որ Աղամեան միջազգային լա-ւագոյն նկարիչներէն է . մեր ազգին պար-ծանքն է օտարին առջեւ, հակառակ որ իրմով գրեթէ չենք զբաղիր : Նա հոգւով

սրտով կապուած է այս փոքր և տառապած ցեղին՝ ինքն ալ տառապանքի զաւակ ըլ-լալով . կը հետաքրքրուի իր ազգով, կը խօսի իր դաստիարակութենէն ստացած անթերի հայերէնը, քառասուն տարիներ օտարութեան մէջ մնալով հանդերձ, եւ այն գրեթէ միշտ կղզիացած իր քաջուղ բնաւորութեամբ . կ'ապրի իր ծննդավայ-րին տիրանոյշ յիշատակներով, իր պատա-նեկութիւնն օրօրող վեհեական կեանքով :

Վաթսունեամէկ տարիներու յոգնութե-նէն վերջն ալ նա խանդ, կորով ու թուխ մագեր ունի, նաեւ մանկական սիրտ մը որ պէթովէնեան երաժշտութեամբ (զոր շատ կը սիրէ) կը թրթռայ բնութեան և լոյսի զարկերուն տակ :

Գ. ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՇԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՏԱՐԻՆԵՐՈՎ, պարբերաբար լսուած է Սինանեաններու երաժշտական մասնաւոր ձիրքը, որով հին եւ նախանձելի աւան-դութիւն մը այդ ընտանիքը կը կապէր ազնուագոյն գեղարուեստի մը հետ : Պու-սական ամէն կարեւոր եւ բարձր շրջա-նակի հաւաքոյթ իր հանդէսին լաւագոյն մասը Սինանեան եղբայրներու դերը հա-մարած է : Ինչո՞ւ չըսենք նոյնը նաեւ թրքական և այլ ազգերու հանդէսներուն համար :

Սակայն ոչ մէկ անգամ Սինանեաննե-րէն կըցաւ հաւասար շրջանակէն զատուիլ, և եզական տաղանդով արժանանալ ջու-թականարի եւ երգահանի կրկնակ տիտ-ղոսներուն, որքան Փարիզի երաժշտանոցէն առաջին մրցանակով աւարտող այն կա-րող եւ համակրելի երիտասարդը, Պրն . Գէորգ Սինանեանը, որուն լուռ և խոհուն ներաշխարհը երաժշտական նոր և ուժեղ

արտադրութեամբ կը ներկայանայ միջազ-գային անուններուն մէջ :

Այժմ իսկական գեղարուեստն է որ կը խօսի, երոպական մտքով : Ոչ եւս չա-փածոյ քայլերգներ, ոչ եւս ազգային եր-գերու անպաճոյճ մշակութիւններ, որոնց-մով կը սնանէր նախապատերազմեան հայ երգահաններու մեծագոյն մասը :

Պրն . Գ. Սինանեան իր ջութակով ար-դէն մեծ անուն մը շինած է հայ և օտար շրջանակներու մէջ, և հազուագիւտօրէն կը փնտռուի լաւագոյն հանդէսներուն մէջ . ահա իր հեղինակութիւններն ալ կու գան լաւագոյն անուն մը եւս շինելու :

Վեց հատ են առ այժմ տպագրուած ներք, և ամէնքն ալ կը կրեն Tibaudի, Benedettiի պէս հեղինակաւոր անձնա-ւորութիւններու գնահատանքի ստորագրու-թիւնը :

Մշակուած նիւթերը եւրոպական են և